

ВІДГУК

офіційного опонента доктора медичних наук професора **ПОЛЩУКА Сергія Степановича** на дисертаційне дослідження **ДОЛИНЧУК Людмили Василівни** на тему «**Клініко-лабораторне обґрунтування профілактики та лікування ускладнень після операції видалення зуба за ортодонтичними показаннями в дітей**», подану до захисту до спеціалізованої вченої ради **ДФ 76.600.039** створеної згідно наказу ректора закладу вищої освіти Буковинського державного медичного університету №44/Д від 08.06.2022 р. на підставі рішення Вченої ради БДМУ №10 від 26.05.2022 року з правом прийняття до розгляду та проведення разового захисту дисертації на здобуття наукового ступеня **доктора філософії** галузі знань **22 «Охорона здоров'я»** за спеціальністю **221 «Стоматологія»**

Актуальність обраної теми дисертації.

За даними британської міжнародної благодійної організації Cochrane Collaboration ризик виникнення післяопераційних гнійних ускладнень після видалення третього моляра у молодих пацієнтів, які фізично здорові, становить близько 10%. Однак ризик збільшується до 25% у пацієнтів із зниженим імунітетом.

Незважаючи на те, що хірурги-стоматологи призначають антибактеріальні препарати для запобігання післяопераційних ускладнень після видалення зуба, дана проблема залишається дискусійною, оскільки вони можуть бути спричинені багатьма факторами. Серед них стать пацієнта, вік, наявність системного захворювання, складність та тривалість операції, хірургічна техніка та хірургічний досвід є одними з причин виникнення ускладнень. Загальні чинники, які сприяють розвитку постекстракційних ускладнень - це супутня патологія, яка спостерігається у 89,9% випадків та представлена хворобами верхніх дихальних шляхів - 30,6%, ШКТ - 21,5%, щитоподібної залози - 20,5%, очей - 16,5%, шкіри - 11,3% та ін., неповноцінне харчування - 17,8% та недостатність санітарно-просвітницьких заходів щодо стоматологічних захворювань - 79,3%.

Погана гігієна ротової порожнини, високий рівень інтенсивності карієсу зубів, а також ураження тканин пародонту провокують розвиток місцевих ускладнень після операції видалення зуба за ортодонтичними показаннями.

Чисельні дослідження показали неоднозначні результати щодо ефективності використання антибіотикотерапії. В окремих випадках було визнано, що антибіотики успішно запобігають інфекціям після видалення третього моляра, але є інші дослідження, які виступають проти використання антибіотиків з метою запобігання постекстракційних інфекцій.

Навіть в епоху клітинної та молекулярної біології специфічна етіологія альвеоліту ще не визначена. Вогнищева фібринолітична активність з або без впливу бактерій, що призводить до втрати тромбу, є загальноприйнятою теорією, що пояснює розвиток запалення. Попередні дослідження виявили кілька факторів, пов'язаних із хірургічним втручанням і пацієнтом, які можуть підвищити ризик розвитку альвеоліту, включаючи дизайн клаптів, хірургічну травму, досвід хірурга, стать, наявність локальної інфекції.

Реакція імунної системи на видалення зубів подібна до будь-якої іншої травми тканин. Імунна система ініціює запальну відповідь в альвеолах, що в кінцевому підсумку призводить до загоєння кісток і м'яких тканин. Білки, що виділяються з клітин уражених тканин, тобто цитокіни, є важливими сигнальними факторами як запальної відповіді, так і загоєння. Як про-, так і протизапальні цитокіни відіграють роль у нормальній імунній відповіді після травми тканин.

Тому, вивчення даної проблеми є цікавим, інформативним та актуальним дослідженням, яке має вагоме теоретичне та практичне значення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами темами.

Дисертаційна робота виконана в межах науково-дослідної роботи кафедри стоматології дитячого віку Буковинського державного медичного університету на тему «Розробка методів профілактики та лікування основних стоматологічних захворювань у дітей з урахуванням чинників ризику їх розвитку» (ДР № 0121U110122). ДОЛИНЧУК Л.В. є співвиконавець даної науково-дослідної роботи.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та їх достовірність.

Вірогідність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційному дослідженні Долинчук Людмили Василівни зумовлені адекватно обраними науково-методичними підходами до вирішення поставленої мети та завдань, достатнім обсягом дослідженого матеріалу (проведено огляд 477 ортодонтичних пацієнтів віком 12-15 років. Для детального дослідження хірургічного етапу ортодонтичного лікування з них було відібрано 75 осіб), використанням комплексу правильно підібраних сучасних високоінформативних взаємодоповнюючих методів дослідження, високим рівнем науково-інформаційного супроводу та відповідною статистичною обробкою отриманих кількісних величин.

Лабораторні дослідження, які були виконані в межах дисертаційного дослідження, здійснювалися в лабораторії ОКНП «Чернівецька обласна клінічна лікарня» та кафедри біоорганічної і біологічної хімії та клінічної біохімії Буковинського державного медичного університету.

Наукова новизна отриманих результатів.

У дисертаційному дослідженні Долинчук Людмили Василівни вперше:

- проведено детальний аналіз стану мікрофлори ротової порожнини, прооксидантно-антиоксидантної системи та захисних компонентів ротової рідини дітей на хірургічному етапі ортодонтичного лікування;

- встановлено, що в пацієнтів, які мають ускладнення після екстракції зуба, відсоток умовно-патогенних та патогенних мікроорганізмів є більшим, аніж у випадку перебігу післяопераційного періоду без ускладнень.

- виявлено сильну та середню пряму кореляційну залежність мікробіологічних показників від стану гігієни ротової порожнини;

- встановлено прогностичні діагностичні критерії розвитку постекстракційних ускладнень, які базуються на імунологічних показниках

Доведено, що розроблений спосіб профілактики та лікування ускладнень після операції видалення зуба за ортодонтичними показаннями підвищує захисні можливості та нормалізацію мікробіоценозу ротової порожнини дітей.

Практичне значення результатів дослідження.

Отримані дані в результаті проведених досліджень можна використати при вивченні способів діагностики та лікування одонтогенних запальних процесів у дітей.

На результатах дисертаційної роботи можуть базуватися подальші дослідження так, як запропонований спосіб профілактики та лікування є перспективним засобом корекції захисних можливостей та нормалізації мікробіоценозу ротової порожнини дітей після операції видалення зуба за ортодонтичними показаннями.

Матеріали дисертаційної роботи впроваджені в лікувальний процес закладів охорони здоров'я: ДУ «Інститут стоматології та щелепно-лицевої хірургії Національної академії медичних наук», Медичного центру Дніпровського державного медичного університету, Вінницького МКП «Медичний стоматологічний центр», Центру стоматології Університетської клініки Івано-Франківського національного медичного університету, КНП «Тернопільська стоматологічна поліклініка» Тернопільської міської ради, КНП «Міська дитяча стоматологічна поліклініка» та «Міська стоматологічна поліклініка» Чернівецької міської ради, ОКНП «Чернівецький обласний стоматологічний центр», ОКНП «Чернівецька обласна клінічна лікарня», Навчально-лікувального центру «Університетська клініка» Буковинського державного медичного університету, Центральних районних лікарень Кіцманського, Заставнівського і Хотинського районів Чернівецької області.

Теоретичні положення та практичні рекомендації дисертаційної роботи впроваджені в навчальний процес на кафедрах терапевтичної стоматології та стоматології дитячого віку Буковинського державного медичного університету; кафедрі дитячої стоматології Івано-Франківського національного медичного університету; кафедрі дитячої стоматології Тернопільського національного медичного університету ім. ІЯ Горбачевського, кафедрі хірургічної стоматології, імплантології та пародонтології Дніпровського державного медичного університету, кафедрі

хірургічної стоматології та щелепно-лицевої хірургії Вінницького національного медичного університету ім. МІ Пирогова, кафедрі хірургічної стоматології та щелепно-лицевої хірургії з пластичною та реконструктивною хірургією голови та шиї Полтавського державного медичного університету.

Апробація результатів дисертації, повнота викладу основних положень, висновків і рекомендацій.

Основні положення дисертаційної роботи оприлюднено на науково-практичних конференціях, конгресах. Результати проведених досліджень опубліковано у 15-ти друкованих працях, у тому числі 6 статей у фахових виданнях (у тому числі 1 – у журналі, що цитується в наукометричній базі Scopus, 1 – у закордонному виданні), 7 тез доповідей у матеріалах наукових форумів, одержано 2 патенти України.

Сукупність усіх публікацій повною мірою відображає викладені в дисертації результати дослідження.

Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності в дисертаційній роботі.

У рецензованій дисертаційній роботі не встановлено ознак академічного плагіату, фальсифікації чи інших порушень, що могли б поставити під сумнів самостійний характер виконання дисертантом представленого наукового дослідження. Текст є оригінальним: всі цитати коректно позначені та відображені в списку літератури.

Оцінка структури, змісту та форми дисертації.

Дисертаційна робота викладена державною мовою на 242 сторінках друкованого тексту, з яких основного тексту - 164 сторінки. Робота має загальноприйнятну структуру і складається із анотації українською й англійською мовами, вступу, огляду літератури, опису матеріалів та методів дослідження, трьох розділів власних досліджень, аналізу та узагальнення результатів дослідження, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних джерел літератури та додатків. Дисертацію ілюстровано 38 рисунками, 39 таблицями та 4 формулами. Список використаних літературних

джерел містить 270 бібліографічних посилань, з яких 13 - кирилицею, 257-латиницею.

Анотація містить стислий виклад основних положень та результатів дисертаційної роботи, оформлена згідно з вимогами.

У *Вступі* на 7 сторінках друкованого тексту обґрунтовано актуальність теми запланованого дослідження, наведено відомості щодо зв'язку з науковими програмами, планами та темами, чітко сформульовано мету і завдання роботи (у кількості 6), визначено об'єкт, предмет та методи дослідження, аргументовано новизну і практичне значення отриманих результатів, наведено дані щодо їх апробації та опублікування, а також особистого внеску здобувачки.

Розділ 1 «Хірургічний етап лікування в комплексі ортодонтичної допомоги (огляд літератури)» містить аналіз інформації з наукових літературних джерел за останні 5 років щодо проблеми, що вивчається. Розділ складається із 4 підрозділів, в першому з яких достатньо вичерпно висвітлено етіологію, клінічний перебіг та методи лікування зубощелепних аномалій та деформацій. У другому підрозділі проаналізовано причини розвитку та клінічний перебіг альвеоліту. В третьому подано характеристику мікрофлори ротової порожнини. У четвертому авторкою наведені сучасні методи лікування та профілактики альвеолітів. Підрозділи написано чітко, логічно, літературною мовою, а відбір наукових джерел та їх аналіз свідчить про ґрунтовність та великий обсяг аналізу матеріалу. Цей розділ викладено на 23 сторінках друкованого тексту.

У *розділі 2* «Матеріали і методи досліджень» лаконічно та змістовно описано дизайн та методологічні підходи даного дослідження. Другий розділ викладений на 19 сторінках, містить 7 підрозділів та ілюстрований 4 формулами і 12 таблицями.

У першому підрозділі наведено дані щодо організації та умов проведення дослідження, відповідності біоетичним нормам, охарактеризовано групи дослідження із зазначенням принципів їх

формування, критеріїв включення та виключення. Авторкою логічно розподілено усіх 75 ортодонтичних пацієнтів на три групи:

1-а група – соматично здорові діти, котрі мали видалення зубів за ортодонтичними показаннями, що не супроводжувалося розвитком ускладнень;

2-а група – соматично здорові діти, котрі мали видалення зубів за ортодонтичними показаннями, що супроводжувалося розвитком альвеоліту;

3-а група – діти, хворі на дифузний нетоксичний зоб, котрі мали видалення зубів за ортодонтичними показаннями, що супроводжувалося розвитком альвеоліту.

Другий підрозділ містить опис клінічних методів обстеження, що використовувалися у ході роботи. Тут викладено принципи проведення збирання анамнестичних даних, підхід до загального зовнішньо - та внутрішньоротового огляду, детально описано методики визначення гігієнічних та пародонтальних індексів. У третьому підрозділі авторкою наведено біохімічні методи дослідження ротової рідини дітей для встановлення проокисно-антиоксидантного стану ротової рідини. Четвертий підрозділ містить детальну характеристику імунологічних методів дослідження стану місцевого імунітету ротової порожнини дітей. У п'ятому підрозділі викладено метод мікробіологічного дослідження на основі аеробного та анаеробного культивування для детальнішого вивчення мікрофлори ротової порожнини дітей. У шостому підрозділі охарактеризовано лікувально-профілактичні заходи, які були застосовані у роботі. У сьомому підрозділі описано підхід до проведення статистичного аналізу одержаних результатів, наведено перелік використаних статистичних методів, а також програмного забезпечення.

Розділ 3 присвячений клінічній характеристиці операції видалення зуба за ортодонтичними показаннями. За результатами проведеного дослідження здобувачкою встановлено, що:

- у комплексі ортодонтичного лікування здебільшого підлягають

видаленню треті моляри та перші премоляри нижньої щелепи зуба;

- ускладнення, що виникають в післяопераційному періоді (альвеоліт та загострення хронічних форм стоматитів), пов'язані з травматизацією тканин щелепно-лицевої ділянки на тлі порушення мікробного пейзажу та захисних механізмів ротової порожнини, порушенням гігієнічного режиму за умов ортодонтичного лікування, неповноцінне харчування, недостатня кількість стоматологічних профілактичних заходів.

Розділ проілюстровано 9 рисунками та 6 таблицями.

Розділ 4 присвячений виявленню можливих причин розвитку ускладнень після операції видалення зуба за ортодонтичними показаннями в дітей, а саме: вивчення мікробіологічного стану ротової порожнини, неспецифічних та специфічних захисних компонентів ротової рідини та стану її антиоксидантного захисту. Розділ проілюстровано 14 таблицями та 12 рисунками, які ґрунтовно відображують його текстовий зміст.

У **розділі 5** детально проведена оцінка ефективності методу профілактики та лікування ускладнень після операції видалення зуба за ортодонтичними показаннями в дітей. Розділ доповнено 15 таблицями, 7 рисунками.

Розділ 6 «**Аналіз і узагальнення результатів**» містить стислий виклад основних положень дисертації, із ґрунтовним порівнянням власного фактичного матеріалу із результатами відомих досліджень, є змістовним, достатньо лаконічним.

Долинчук Людмила Василівна на підставі проведеного дослідження формує 7 обґрунтованих висновків, які відповідають завданням дослідження, відрізняються новизною, витікають із результатів проведеного дослідження.

Список використаних джерел охоплює 32 сторінки рукопису дисертації.

Завершують рукопис **Додатки** до рукопису дисертаційного дослідження. Містять, зокрема, наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації (6), які засвідчують апробацію матеріалів дисертації (7), наукові праці додатково відображають наукові результати

дисертації (2) та 38 актів впровадження.

Зауваження до роботи:

1. У тексті рукопису дисертаційного дослідження зустрічаються поодинокі технічні огріхи, стилістичні та граматичні помилки.

2. На стор. 22 та 23 рукопису дисертації Ви вказуєте на наявність нових способів діагностики та лікування, які базуються на результатах клініко-лабораторних досліджень (патенти України на корисну модель за №№ 136240 та 136241). На нашу думку, їх варто було показати окремо у Додатках рукопису.

3. Список опублікованих здобувачем результати власних досліджень доцільно подати не після кожного розділу, а тільки у Додатках до рукопису дисертаційного дослідження.

Варто відмітити, що всі зауваження до роботи носять більш дискусійний, ніж принциповий характер та не знижують загального позитивного враження від проведеної роботи.

У порядку дискусії прошу Долинчук Людмилу Василівну надати пояснення з наступних питань:

1. Які місцеві захисні механізми ротової порожнини забезпечують підтримання мікробіоценозу та гомеостазу в тканинах щелепно-лицевої ділянки?

2. Ви побудували свої дослідження, обстежуючи дітей віком обох статей віком 12-15 років. Чому саме Ви обрали дітей такого віку?

3. Чи має значення віковий критерій у розвитку ускладнень після операції видалення зуба?

4. Чи спостерігали Ви ускладнення під час використання запропонованих Вами препаратів?

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертаційне дослідження на здобуття ступеня доктора філософії галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 221 «Стоматологія» Долинчук Людмили Василівни на тему: «Клініко-лабораторне обґрунтування

профілактики та лікування ускладнень після операції видалення зуба за ортодонтичними показаннями у дітей» є самостійною завершеною науково-дослідною працею, яка вирішує актуальне наукове завдання: зниження рівня одонтогенних запальних захворювань у дітей, підвищення рівня стоматологічного здоров'я та запобігання розвитку можливих ускладнень з боку зубощелепної системи й організму дитини в цілому.

За актуальністю теми, методичним рівнем виконаних досліджень, науковою новизною, теоретичним та практичним значення, повнотою опублікування результатів дисертації, а також оригінальністю текстових даних (відсутністю порушення академічної доброчесності) робота Долинчук Людмили Василівни «Клініко-лабораторне обґрунтування профілактики та лікування ускладнень після операції видалення зуба за ортодонтичними показаннями у дітей» відповідає «Вимогам до рівня кваліфікаційної наукової роботи» Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінетом Міністрів України № 44 від 12.01.2022 року щодо дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 221-Стоматологія (галузь знань 22-Охорона здоров'я).

Офіційний опонент:

професор кафедри хірургічної стоматології

та щелепно-лицевої хірургії

Вінницького національного

медичного університету ім. М.І.Пирогова,

доктор медичних наук, професор

Сергій ПОЛЩУК

Підпис Полщук С
завіряю
Сергій Полщук відділу кадрів
Вінницького національного
медичного університету
ім. М. І. Пирогова
15 " 07 2022